

Troostmeisjes, Painsi, 1930, Getasan, Central Java

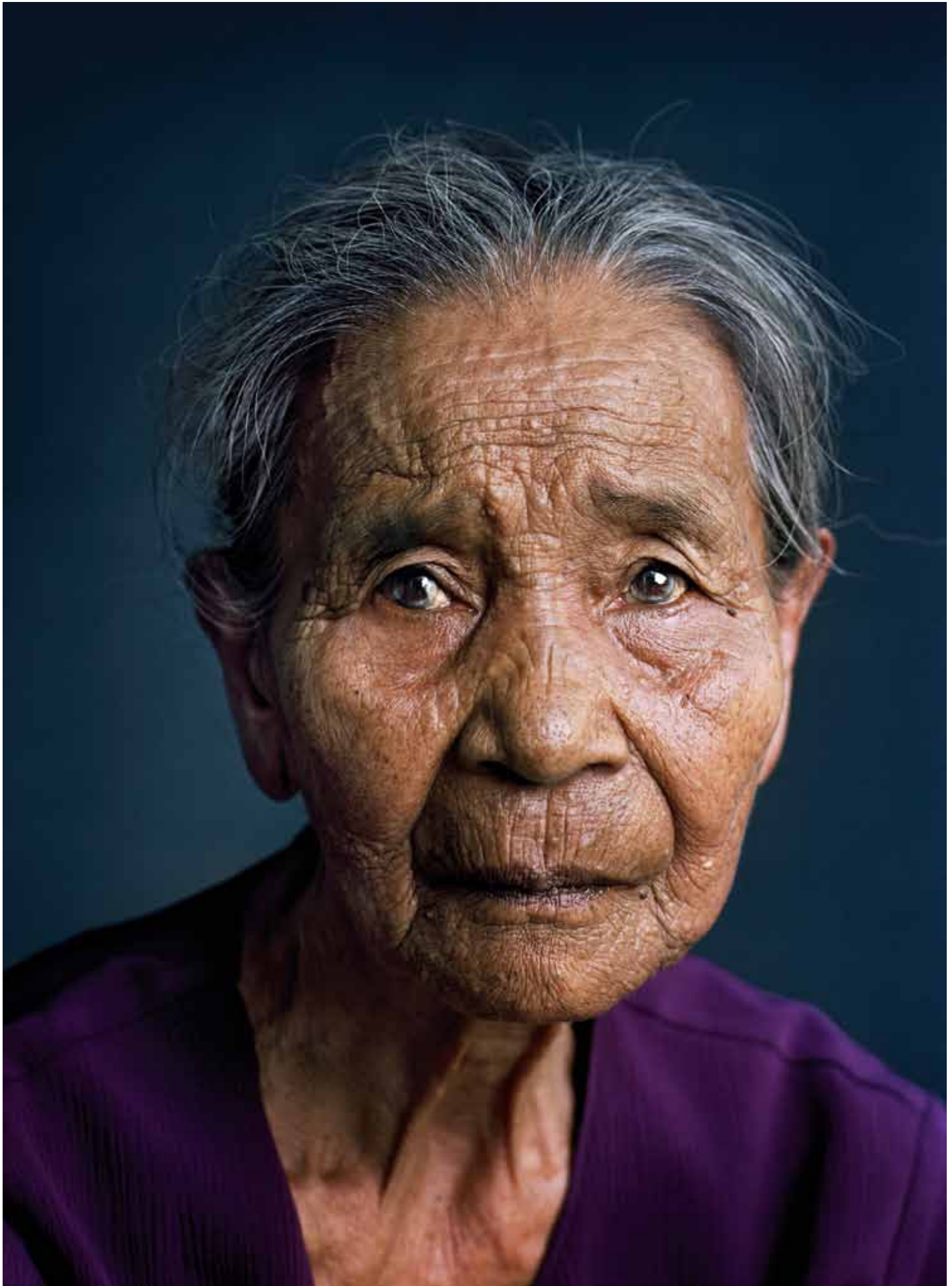

Troostmeisjes, Aminah, 1929, Baros, West Java As

Persoonlijk, maar niet privé

Jan Banning

Wereldburger Jan Banning weet met zijn beeld iedere keer te fascineren, inspireren en informeren. Recht in het hart van de kijker. Geroemd om de scherpe balans tussen persoonlijk, maar niet privé geeft Banning iedere kijker de ruimte het verhaal achter het beeld te vormen. Met een keur aan awards in de kast, waaronder de World Press Photo en de Zilveren Camera, is de honger om een gezicht te geven aan verhalen die onder het stof van de tijd zijn verdwenen of maatschappelijk aandacht verdienen er altijd. In gesprek met één van de bekendste fotografen in Nederland. →

Troostmeisjes, Mastia, 1927, Sumedang, West Java

Wie is Jan?
Jan Banning, geboren op
4 mei 1954, voelt zich een
wereldburger, heeft een
hekel aan vrijwillige
domheid, fotografeert 32
jaar, is geïnspireerd door
machtskwesies en recht
en onrecht, bekend van
series als Sporen van
Oorlog, Troostmeisjes,
Bureaucratics
www.janbanning.com

“Ik ben thuisloos opgegroeid. Dat is mijn winst. Mijn ouders zijn geboren en getogen in Nederlands-Indië. Al snel besepte ik dat ‘thuis’ voor hen ergens anders was dan voor mij. We verhuisden veel doordat mijn vader een andere baan kreeg en mijn ouders zich niet konden wortelen. Ik voelde me hierdoor een wereldburger.”

Hoe vind je de kern van een persoon?

“Portretteren werd voor mij eigenlijk interessant toen ik dat als kernopdracht schrapte. Wat is nou zo’n portret? Het is primair een ontmoeting van mij met die persoon. Daaruit vloeit dat portret voort. Dus dat portret zegt net zo goed iets over mij als over die andere persoon. Want wij reageren op elkaar. Ik kan die persoon niet anders kennen dan in die ontmoeting. Ik vond het heel bevrijdend omdat je dan kunt gaan kijken wat voor rol je er zelf in speelt. De portretten uit mijn fotoseries ‘Down and out in the South’, ‘Sporen van Oorlog’ en Troostmeisjes zijn allemaal gemaakt na een gesprek over dat onderwerp. Ik denk dat de uitstraling die je daarin ziet, is veroorzaakt door het voorafgaande gesprek. In die zin beschouw ik ze als documentaire portretten.”

In die series haal je de geportretteerden uit hun natuurlijke omgeving. Je zet ze in een studio en haalt hen uit hun comfortzone. Maakt dat het niet nog moeilijker om een echt portret te maken?

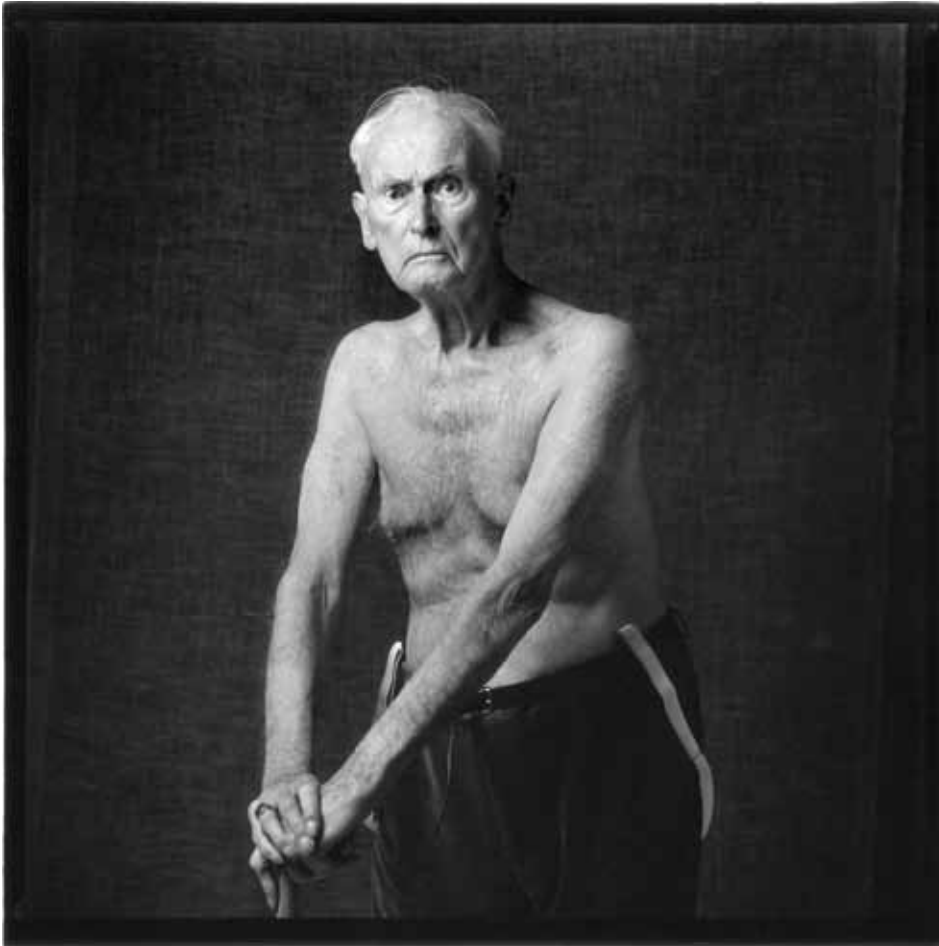
“Over het algemeen laat ik mensen na dat gesprek even zwemmen. Het is niet zo dat ik niks tegen ze zeg, maar niet zoveel. Ik beweeg een beetje langzamer en ga wat zachter praten. Ik heb ook de neiging om in mezelf te praten als ik achter die camera sta. Ik sta gewoon in het Nederlands te kletsen. Dat lijkt eraan bij te dragen om hun uit die dagelijkse sfeer te tillen en in een cocon, een soort vacuüm, te plaatsen. Het moet stil zijn. Het moet hier echt anders zijn dan buiten. Je moet gewoon de tijd nemen. Dit is geen snapshot, niet wat je kent van je zoon, buurvrouw of een fotojournalist. Dit is iets anders. Waar ik op speculeer, en wat ik denk te zien, is dat het iets monumentaals krijgt. Jij en ik, de geportretteerde en ik, wij samen gaan nu iets

“Een portret is primair een ontmoeting van mij met die persoon”

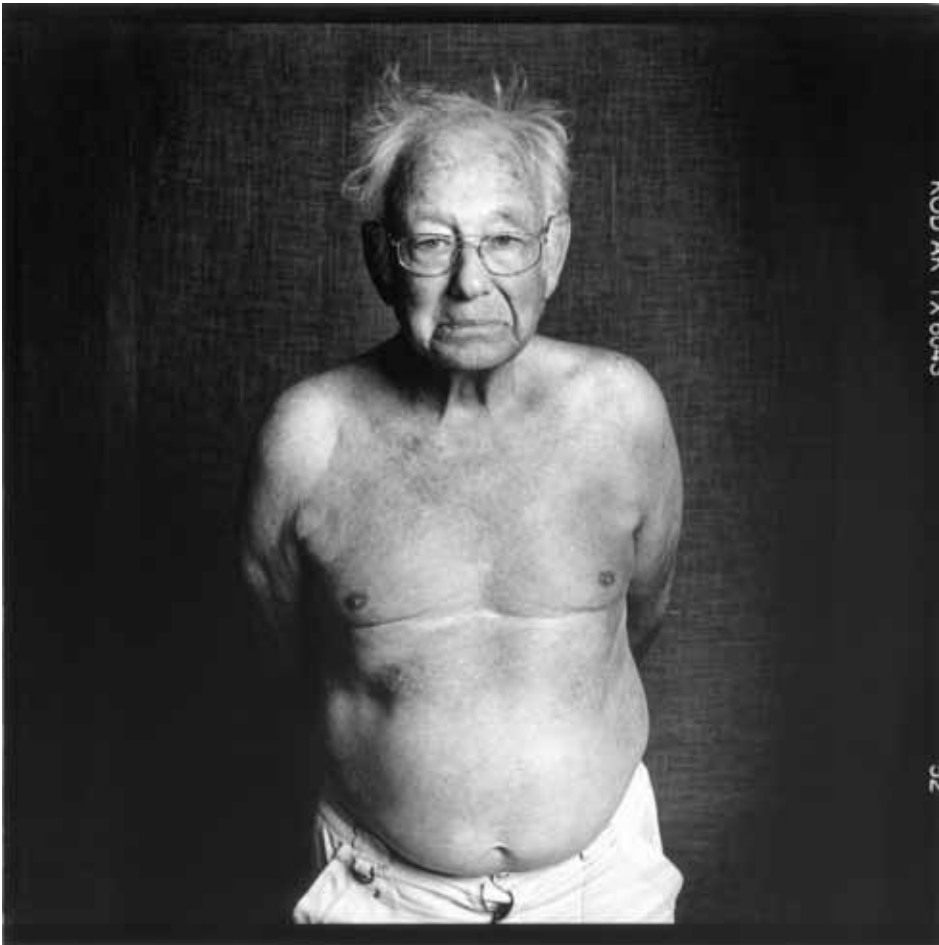
bijzonders maken. Vergeet de rest, vergeet wat je denkt dat fotograferen is. Wij gaan als het ware een beeld maken. Dat beeld is toevallig van jou en niet van mij, maar wij moeten dat samen tot stand brengen. Dat is wat ik probeer uit te stralen.”

Troostmeisjes gaat over vrouwen uit Java, Sumatra en de Zuid-Molukken die tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Japanse bezetter werden gedwongen tot prostitutie. Een lastig onderwerp. Hoe krijg je dat vertrouwen van de mensen?

“Ik ben nieuwsgierig naar mensen. Ik wil dichterbij die mensen komen en een goede manier is om hun te laten vertellen over hun leven en datgene wat voor hun belangrijk is. In het geval van Troostmeisjes was dat niet gemakkelijk omdat ik geen vrouw ben en geen Indonesisch spreek. Hilde Janssen heeft daarom hun verhaal genoteerd. Dus dan moet je andere manieren zoeken om dichterbij te komen. Dat zijn eigenlijk heel simpele dingen. Dit waren stokoude dames die je niet thuis kon fotograferen of kon spreken omdat vaak de familie van niets of van heel weinig wist. Het was veel te beschamend voor hen. Dus we moesten hen uit die omgeving halen en ze in de auto hijsen. Daarbij kun je ze natuurlijk een handje helpen. Je kunt ze bij hun schouder pakken, een hand geven en ze zo mee naar binnen helpen. Dus middels mensen op een fatsoenlijke manier aanraken, ze aankijken en dichtbij gaan zitten kun je ook dichterbij komen. Bij Down and Out in the South koos ik een soort opstelling waarbij we allebei aan de hoek van een tafel zaten. Dus niet tegenover elkaar. In de loop van het gesprek schoof ik een beetje naar ze toe te en kwam zo steeds een beetje dichterbij. Letterlijk ook dichterbij om zo te zien wat iemand je toestaat.” →

Sporen van Oorlog, Hasselt

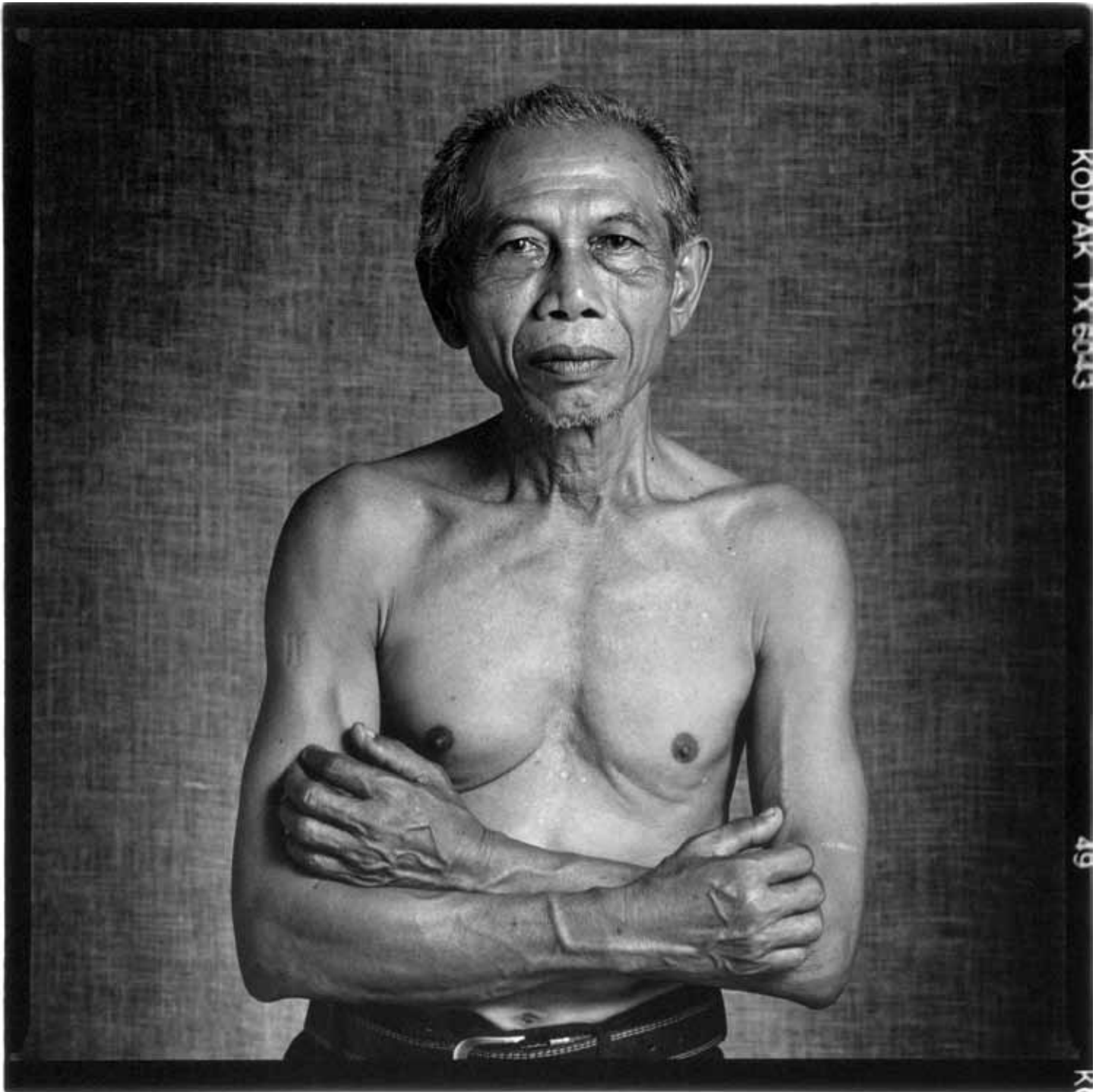
Sporen van Oorlog, Frans Banning

‘Down and Out in the South’ is een boek over daklozen zuidelijke Amerikaanse staten South Carolina, Georgia en Mississippi. In het voorwoord schrijft James Swift dat hij in bepaalde foto’s een oude schoolkameraad herkent en in een andere een winkelmeisje. Zit er een stukje universele herkenning in? Of is dit toeval?

“Ik denk wel dat dit een rol speelt. Dat is ook wat ik indirect belangrijk vind. In mijn ogen zijn foto’s van daklozen bijna altijd foto’s van de ander. Ver weg van ons. Ze zien er anders uit. Het is pittoresk, in zwart-wit met een flink contrast. Dat werkt fotografisch hartstikke mooi en zeker bij een goed verweerd hoofd met een baard. Er is niets mooiers dan een mottige muts. Dan krijg je prachtige koppen en het ziet er allemaal vreselijk schilderachtig uit. Het is wél de ander. Dit ben ik niet, het is niet mijn vader. ‘Geen wonder dat ze dakloos zijn.’ Wat mij zo opviel was dat de grote hap in de gebieden waar ik geweest ben er helemaal niet zo anders uitzag. Dat zie je in mijn project. Ik ontdekte tot mijn verbazing regelmatig dat heel veel middenklassers daar op het randje zitten. Menig familie is daar letterlijk *one paycheck from homelessness*.”

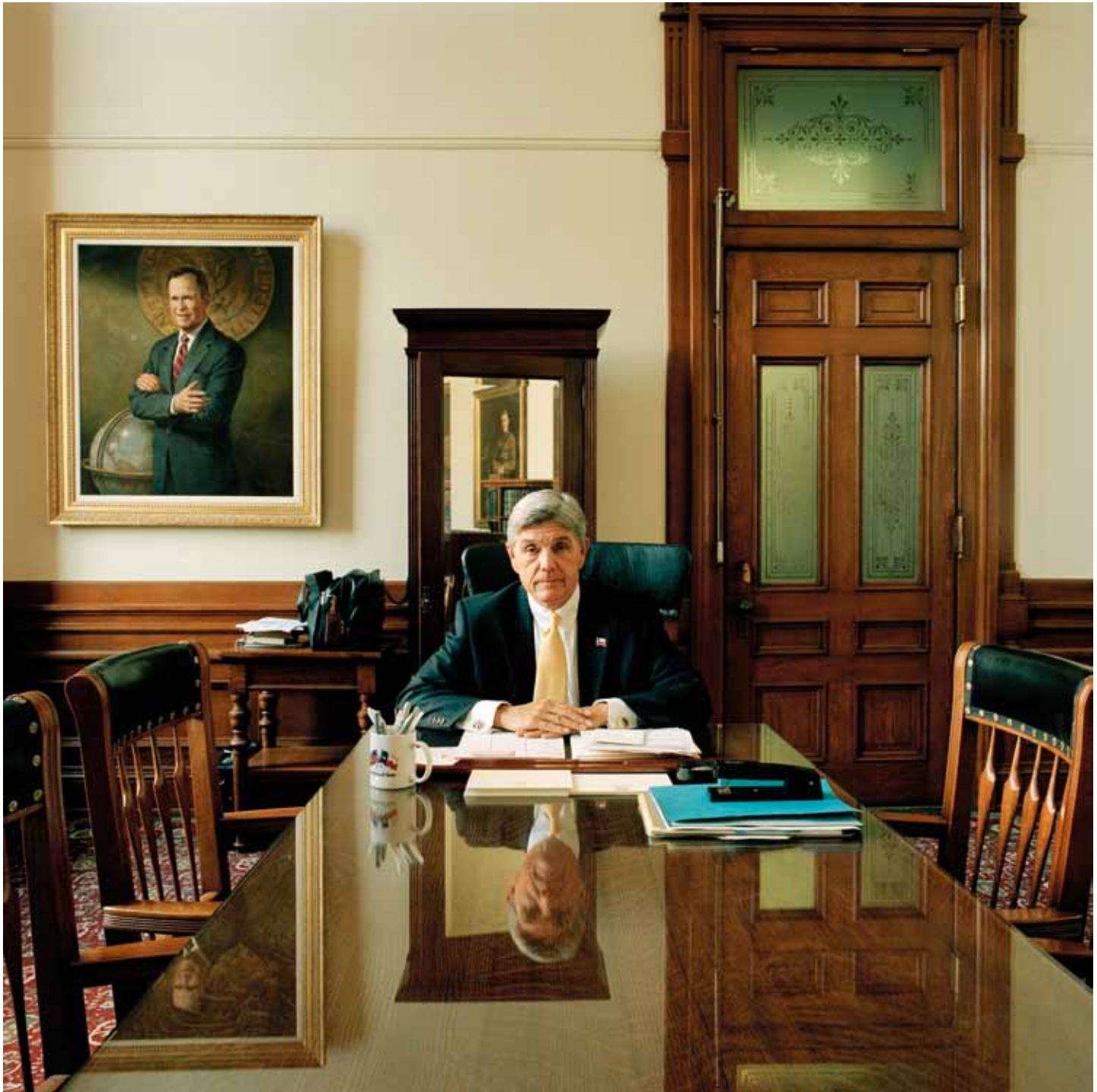
In ‘Sporen van oorlog’ bundelde je 24 portretten, waaronder die van je vader, van Nederlandse en Indonesische dwangarbeiders bij de aanleg van Japanse spoorlijnen in Birma en Sumatra tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daar zijn allemaal heel heftige dingen gebeurd. Het is een groot deel van hun verleden en het zal ook een groot deel van hun leven bepaald hebben. Jij haalt zo’n verhaal weer naar boven. Om je daarna open te stellen, dat is nogal wat. Voor de één zal dat betekenen dat hij na het gesprek helemaal open is, maar voor de ander dat de pijn weer zo voelbaar is dat je daardoor je schermen laat zakken. Je zult toch ook mensen tegenkomen die zich niet meer open kunnen stellen?

“Dat is waar. Het was soms heel interessant wat er gebeurde. Natuurlijk vertelde ik als ik de afspraak maakte dat mijn vader aan de Pakanbaroe Spoorweg had gewerkt en mijn opa aan de Birma spoorweg. Die achtergrond zette ik in als troef en ik was heel goed gedocumenteerd. Wat dat voor interessants →

Sporen van Oorlog, Dulrahman ('Sidul')

Inspiratiebronnen van Jan
Percy Bysshe Shelley:
The Mask of Anarchy
Henrich Heine:
Die schlesischen Weber Kathe Kollwitz

Bureaucrats, USA, bureaucracy, Texas, 2007. Roger Williams

Awards! Enkele op een rij

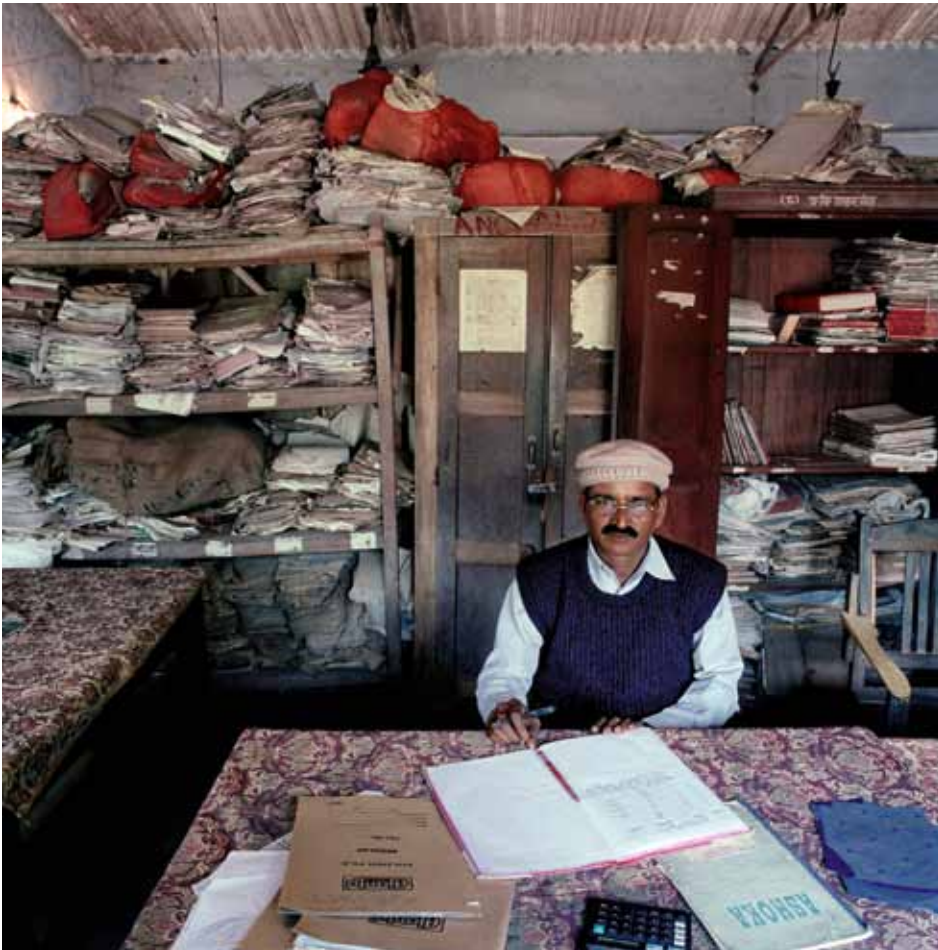
2011, Tweede prijs 2011 Photography Contest of The Forward Looking Museum, New York, NY, USA.

2011, Eerste prijs Zilveren Camera, categorie portret

2009 Art of Photography Show (San Diego, CA) Award

2006 Dick Scherpenzeel Fotografieprijs voor Het gezicht van de armoede

2004 Eerste prijs World Press Photo 2004, Documentary Portrait Series

Bureaucrats, India Bureau Tax 19

te weeg bracht, was dat soms later in het gesprek ze mij bijna verwarden met mijn vader of grootvader. Hoewel ze hen helemaal niet gekend hadden. Het feit dat ik me zo goed had ingelezen, maakte dat ik veel dichterbij kon komen. Ik denk dat iedereen zich zo openstelde als hij kon. Natuurlijk heb je gelijk dat dit niet voor iedereen hetzelfde is.

“Ik vind het een pré om een persoonlijk uitgangspunt te hebben”

De één is defensiever dan de ander. Bij ‘Sporen van oorlog’ vond ik dat niet zo’n probleem. Ik had het gevoel dat het daar ook voortvloeiende uit het onderwerp. Dat geldt ook voor Troostmeisjes. De één kijkt wat defensiever en komt daardoor stugger over. Zo is het natuurlijk ook. Dat geeft het scala aan reacties of manieren van verwerking weer. Bij Down and out in the South vond ik het interessanter om juist wel de foto’s te selecteren van die mensen waarvan ik het gevoel had dat ik door de barrière heen gebroken was.”

Sporen van oorlog is heel persoonlijk. Ook andere projecten verwijzen naar je verleden. Toch is het als lezer niet persoonlijker dan Down and Out in the South. Hoe vertaal je dat persoonlijke naar een universeel gevoel?

“Ik vind het een pré om een persoonlijk uitgangspunt te hebben en in veel gevallen is dat ook zo. Soms heel wezenlijk zoals in ‘Sporen van Oorlog’ waarvan Troostmeisjes een soort afgeleide is. Soms is de persoonlijke kant de irritatie en het, zoals velen van ons, tot waanzin gedreven worden, in het geval van Bureaucrats. Ik probeer onderscheid te maken tussen persoonlijk en privé. De persoon is dan een representant van iets groters. Dat is omdat ik in hoge mate in de wereld geïnteresseerd ben. Troostmeisje beschouw ik als case study van seksueel geweld bij vrouwen in conflictsituaties. Je wordt nu niet letterlijk meer een troostmeisje, maar reken maar dat er in Kongo en Syrië wordt verkracht. Die implicatie is breder. Dat →

Bureaucrats, Bolivia, bureaucracy (police), Potosi, 2005. Bolivia-08/2005

Down and Out in theSouth, Pierre (b.Canada, 1963) and Cinthia (b 1959)

Down and Out in theSouth, Jody (b.Smyrna, GA 1967)

is een persoonlijke voorkeur. De één duikt heel erg in zijn individuele geschiedenis en ik probeer die trechter om te keren.”

Aan welk project werk je nu?

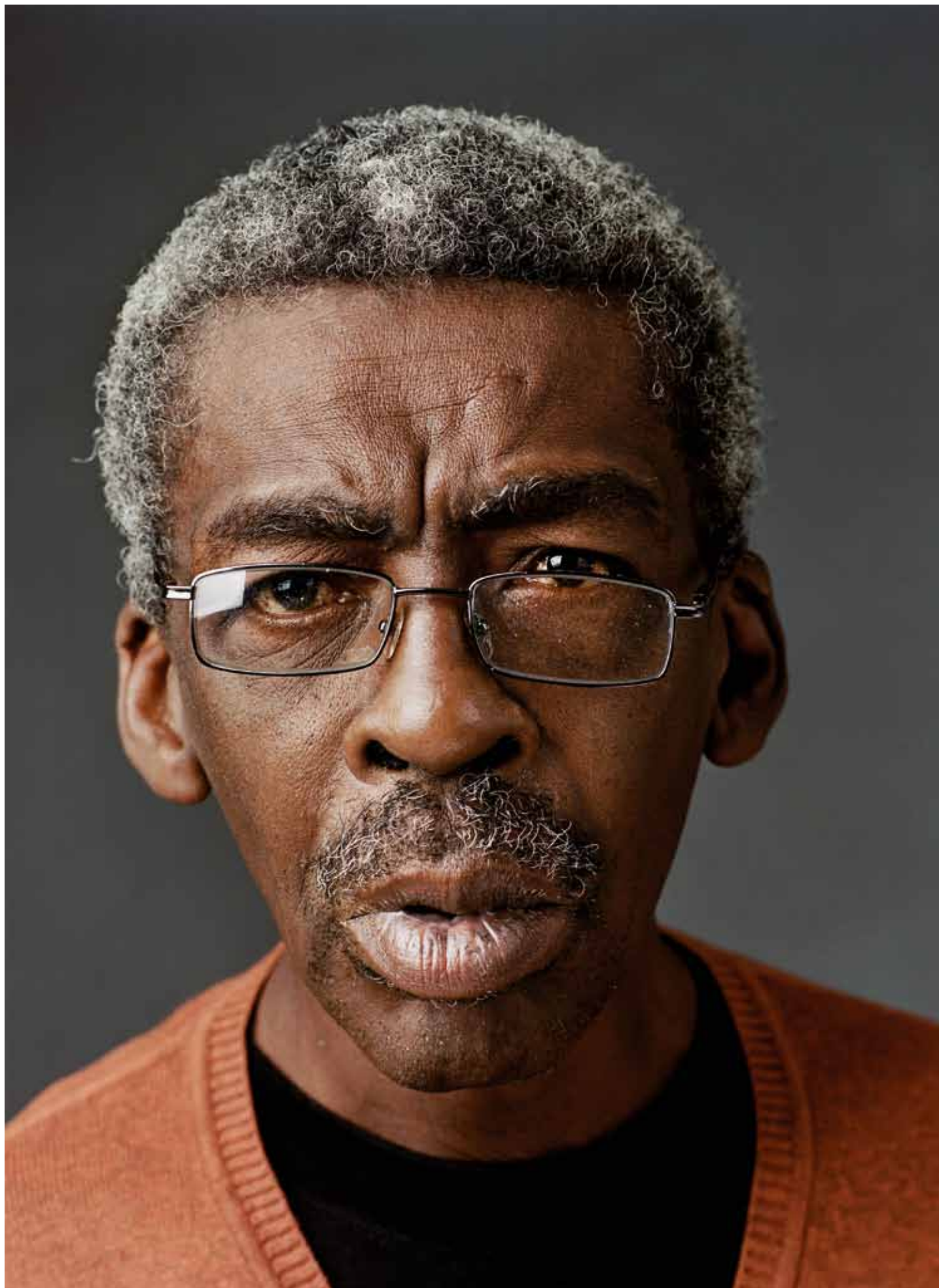
“Het project dat ik nu aan het afronden ben is Law and Order. Het gaat over strafrecht in verschillende landen. Over politie, rechtbanken en vooral gevangenen in De VS, Oeganda, Colombia en Frankrijk. Het komt deels voort uit Bureaucrats. Dit is één van de zuilen van de trias politica. De parlementaire deel is het deel dat nog wel intensief gefotografeerd is. De bureaucratie, de uitvoerende macht niet en justitie ook weinig. Elke maatschappij worstelt met de thematiek hoe je nou omgaat met misdaad. Iedereen moppert erover. Het is begonnen met de kreet ‘Je kunt niet

“De één duikt heel erg in zijn individuele geschiedenis en ik probeer die trechter om te keren.”

meer veilig over straat! Wanneer je naar de cijfers kijkt, is het veiliger dan toen diezelfde mopperaars jonger waren. Het gaat dus puur om gevoel. Je kunt erop los voelen wat je wilt, maar misschien moet je dit af en toe eens aan de feiten toetsen.”

Waar ben je het meest trots op?

“Ik ben geen extreem bescheiden mens, maar meer dan trots heb ik het besef van waanzinnige mazzel. Dat ik dit kan dit fotograferen. Dat ik in een land ter wereld gekomen ben waar je dat ook kunt uitoefenen. Dat ik überhaupt in welvaart ben opgegroeid. Dat ik een behoorlijk brein heb en in omstandigheden en een tijd leefde waarin ik ook nog kon studeren en dat brein gebruiken. Nul daarvan is verdienste. Het is allemaal mazzel. Dat vind ik zwaarder wegen dat al die trots.” ■

Down and Out in the South, Robert B. Fort Jackson SC, 1954